

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Concordia. Pia Et Vnanimi Consensv repetita Confessio
fidei & doctrinæ Electorum, Principvm Et Ordinvm Imperii,
atq[ue] eorundem Theologorum, qui Augustanam
Confessionem amplectuntur**

Lipsiæ, 1606

Præceptvm IV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35443

omnibus modis necessarium est, ut verbū Dei in promptu habeas, & quod dici solet, in numerato, hoc est, in corde, in ore, in auribus. Quiescente autem corde, nec verbo Dei personante, impressionem facit, ac prius, quam animaduertamus, damnum dedit. Contra, ea vis & virtus verbi est, ut, ubi seria quadam animi agitatione reuocatur in memoriam, aut auditur & tractatur, nunquam sine fructu eualescat, sed subinde noua quadam intelligentia, voluptate, ac deuotione auditorem afficiat, retineat ac excitet, pectusq; & cogitationes purificet. Neq; enim verba sunt putrida aut emortua, succo & vigore carentia, sed planè viua & efficacia. Ad hæc, si nulla alia utilitas aut necessitas ad crebrò & diligenter audiendum Dei verbum nos prouocaret, tamen hæc vna satis vehemens esse debebat, quæ meritò omnes nos excitaret, quòd verbi diuini tractatione dæmon fugatur & abigitur, & hoc præceptum impletur, Deoq; acceptius est sui verbi exercitium, quàm omnia alia splendida hypocritarum opera.

PRÆCEPTVM IV.

HAtenus tria priora præcepta didicimus, quæ erga Deum seruanda nobis tradita sunt. Primum, ut ei ex toto corde fidamus, eum per omnem vitam nostram metuamus & diligamus. Deinde, ut eius sancto nomine nequaquam ad mendacia, aut vllam aliam nequitiam tuendam abutamur, sed idem ad laudem Dei, ac utilitatem & salutem proximi, atq; etiam nostram vsurpemus. Tertio, ut diebus festis verbum Dei diligenter audiat & exerceatur, ut tota vita nostra ad eius gnomonem & regulam non discrepante amissi respondeat. Sequuntur nunc deinceps reliqua septem præcepta, quæ erga proximum nobis conseruanda sunt, quorum primum & summum hoc est:

*Repetitio
superio-
rum.*

Hono-

Honora patrem tuum & matrem tuam,
 sis longæuis super terram.

*Parentes
 non modo
 amandos,
 sed & ho-
 norandos.*

Honor.

*Parentes
 propter De-
 um hono-
 randos.*

Hunc parentum statum & ordinem Deus præcipit hoc ornauit elogio ante omnes alios, qui sub ipso sunt, status & ordines, vt non simpliciter præcipiat parentes esse amandos, sed honorandos. Nam erga fratres, sorores & proximū, in genere nihil amplius præcipit, quam amore prosequendos esse, ita, vt parentes ab omnibus alijs, qui in terra agunt, segreget, iuxtaq; se collocet. Est enim honor res amore multis modis iubilior, vt pote, quæ non tantum amorem in se complectatur, verum etiam singularem quandam modestiam, humilitatem & reuerentiam, quæ cuidem quasi maiestati hinc occultè habenda sit. Neq; tantum exigit, vt amantur & cum honore parentes compellemus, sed omnium maximè, vt & corpore & animo ita nos geramus, exhibeamus, vt in existimatione magna apud nos sint, ac post Deum pro summis æ maximis inter homines intueamur. Cui enim non simulatè, sed ex animo honorem dare volumus, hunc profectò maximi precij hominem esse existimemus oportet.

Necessarium ergo est, vt pueris hoc identidè inculcetur, vt parentes suos Dei loco reuereantur, atque in honore habeant, itaq; secum animo cogitent, quod quanquã tenues, egent, imbecilles, deficientes & morosi sint, nihilominus parentes sint, ab ipso Deo sibi dari. Nam conditionis aut defectus gratiã debito honore priuati non sunt. Quare parentum personæ intueendæ non sunt, sed Dei voluntas consideranda, ita iubentis & ordinantis. Alioqui coram Deo omnes quidem patres sumus, sed nos inter nos hoc dispari & ordinato discrimine non possumus non discrepare. Quamobrem à Deo præceptum est, vt mihi tanquam tuo patri dicto sis audiens, egoq; imperium in te obtineam.

Disce ergo sub initium, quoniam honor parentibus *Quis honor*
habendus sit, hoc præcepto exactus, nimirum ut præ *parentibus*
omnibus rebus reuerenter habeantur, & tractentur *habendus.*
beneuolè veluti maximus & preciosissimus in terris
thesaurus.

Deinde, ut parem quoque in verbis humanitatem &
modestiam à nobis sentiant, ne acerbè eos inuadant li-
beri, ne e cum iisdem agant elatè & ferociter, sed illis
de suo iure non nihil concedant, & taceant, etiam si non-
nunquam modum excefferint.

Tertiò, ut idem quoque opere comprobent, hoc est,
amore & officijs corporis & fortunæ talem honorem
habeant, ut eos subleuent obsequio, iuuent munificè,
eorundem non difficilem curam habeant, ubi iam con-
senuerint, ac per atatem viribus destituti languescere
ceperint, aut ad egestatem redacti fuerint. Atque hæc
omnia humanitatis officia, non solum libenter & be-
neuolè decrepitis parentibus, sed cum omni etiam hu-
militate & reuerentia, tanquam coram Deo inspectan-
te fiant, præstanda sunt. Qui enim nouit, cuiusmodi
exultationem de parentibus in corde circumferre
debeat: ille non patietur, eos laborare penuria, aut fa-
me ac siti contabescere, sed eosdem supra, iuxtaque se
collocatos faciet discumbere, illisque de fortunulis suis,
quidquid habebit, non grauatè impertiet.

Deinde vide quæso, & attende animum, quàm ma-
gna & sancta opera hic liberis proposita sint, quorum,
proh dolor! nullus est respectus, sed quæ planè negli-
guntur, nec quisquam est, qui animaduertat, hæc à Deo
esse præcepta, aut Dei verbum esse & Scripturæ sacræ
documenta. Quod si enim alterutrum horum æstima-
tum esset ab hominibus: quibus ex hoc facile poruisset
colligere, sanctos quoque oportere esse homines, qui
secundum horum verborum præscriptum viuerent.
Neque monasticam vitam instituire, aut religiosorum

*Sancti o-
pera libe-
rorum erga
parentes.*

*Opera à
Deo prae-
cepta omni-
um præstā-
tissima.*

peruersos ordines inuenire necesse fuisset: sed qui puer in hoc præcepto mansisset, potuissetq; quiete & saluam erga Deum obtinere conscientiam, ac dicere: Si mihi bona ac sancta facienda sunt opera, nullius scio præstantius, quàm vt parentibus meis omnes honorem & obedientiam exhibeam, quando Deus hoc ipsum mihi faciendum tant opere præcepit. Quidquid enim Deus præcepit, necessario multò debet esse nobilius & præstantius, quàm omne illud, quidquid nobis ipsi comminiscimur. Et cum non sit alius ad inueniendum magister, cum sublimior, tum acutior: certum est neq; doctrinam vllam esse potiorem, quàm cuius ipsi autor & magister extiterit. Iam quidem abundè, qui faciendum sit, perdocet, si verè bona opera facere atq; exercere cupimus, atque hoc ipso, quòd hæc faciendū præcipit, satis indicat, sibi quoque eadem mirificè probari. Quòd si ergò Deus est, qui ista mandat fieri, nec aliquid præclarius nouit constituere, nulla spes est hæc meliora me inuenturum.

Ad hunc quidem modum probus puer docendus erat, & salubriter educandus, ac domi in parentum obsequio & obedientia iugiter retinendus, vnde spectantes cepissent voluptatem & gaudium. Verùm tanta cura ac diligentia diuinum præceptum non fuit commendandum, sed posthabendum, planeq; dissimulandum, ita, vt puer ista animo cogitare non potuerit, sed interim veluti hians lupus illud captum quod ipsi vix vnquã consulto, aut semel salutato, quod dicitur, Deo, commenti adinuenimus.

*Obedien-
tia libero-
rum erga
parentes
sanctum
opus.*

Quare aliquando tandem discamus obsecro, vt uentus reliquis omnibus posthabitis, cum primis hoc præceptum inconiuenienter intentos habeat oculos, cupiens Deo seruire verè bonis operibus, vt faciat quæ parentibus, aut his, quibus horum loco sublegetur, grata esse intellexerit. Quicumq; enim puer h

comperta habet & facit: omnium primùm hanc ingentem in corde consolationem obrinet, vt plenus gaudio dicere, seq; verè iactare possit, aduersus omnes, qui proprijs & à se inuentis operibus occupati sunt: Ecce certus sum, hoc opus Deo meo acceptum esse. Sine verò illos cum suis multis, magnis, laboriosis, amaris & grauibus operibus, omnes ad vnum prodire in medium & iactare, videamus saltem, num vnum aliquod producturi sint, quod maius sit aut præclarior, quàm obedire parentibus, quod Deus post suæ maiestatis obedientiam primùm esse voluit, præcepitque. Ita, vt si Dei verbum & voluntas locum habet, & effecta fuerit, nihil quidquã valere debeat amplius, quàm parentum verbum & voluntas, Ita tamen, vt hæc quoque diuinæ obedientiæ subdita sit, neq; contra priora præcepta feratur.

Quapropter verè atque ex animo tibi triumphandum esset gaudio, Deoq; gratiæ agendæ, quòd te dignatus ad hoc elegerit, vt illi tam grata & preciosa faceres opera. Tantùm vide, vt hoc magni æstimes, quamuis apud homines videatur leuissimum & contemptissimum, & hoc non dignitatis nostræ gratia, quæ nulla est, sed quòd re omnium preciosissima, nempe Dei verbo comprehensum & conclusum sit. O quàm magno emerent omnes Carmelitæ, & Monachi & Moniales, vt in omni religione sua vel vnum opus possent producere, diuinorum præceptorum iussu factum, possentq; coram Deo alacri animo dicere: Iam quidem certus sum, hoc opus tibi bene placere. Vbi verò miserandi illi & ærumnosi manebunt homines, quando coram Deo & vniuerso mundo extremè confundentur, collati ad vnum aliquem puerum, qui hoc in præcepto vixerit, cogenturq; fateri, sese cum omni vitæ suæ ratione & operibus non dignos esse, qui illi vel matellam porrigant? Sed & iure hoc illis accidit, pro-

*Liberi
summa cū
latitia de-
bent obedi-
re parents-
ibus.*

pter peruersitatem diabolicam, quia Dei præcepta ita contumeliosè pessundant, vt semet incassum vitæ excogitatis operibus excarnificatos discrucient, nihil adhæc præmij inde aliud, præterquam ignominiam vnâ cum damno reportent.

Quomodo ergo cor hominis non gestiret gaudium aut lætitia diffunderet, quod labori se accingeret, faceretq; quod sibi demandatum esset, possetq; dicere Ecce hoc opus præstat ac potius est omnium Christianorum sanctimonia, etiamsi ad necem vsque seipso macerarent ieiunio, ac citrà intermissionem innoxigebis preculas ad Deum funderent? Hic enim certum habes diuini verbi testimonium, quod hæc faciendū mandauerit, cæterum de illis ne Iorâ quidem videntur præceptum inuenitur. At deploranda hæc mundi plaga & horrenda cæcitas est, quod hæc omnia nemo credit: adeò diabolus simulata sanctitate & fucatis operibus nostros perstrinxit ac dementauit oculos.

*Obedientia
vinculum
in æcono-
mia mutu-
um.*

Quamobrem percuperem, (vt reperam) vt aperis oculis & auribus, seriò tandem ista corde complecteremur, ne aliquando iterum à puro Dei verbo abstraheremur, & ab alienati, in diabolica mendacia prolaberemur. Quinetiam hac ratione futurum prospicerem, vt parentes maiori gaudio, amore, amicitia & concordia fruerentur in ædibus, & liberi parentes haberent summa deuinctos beneuolentia. Contrà, vbi pertinaces sunt, nec citius, quàm fustibus adacti iussa capellunt: Deum simul & parentes exasperant, eoq; seipso tanto priuant thesauro, & gaudio conscientia, omneque malum & infortunium sibi cumulant. Atque hinc est quod ea iam per totum orbem est rerum conditio, quemadmodum nemo nõ cõqueritur, quod æque & senes & iuuenes sint efferi & effrenes, in quibus nullum aut reuerentia aut honoris vestigium vel scintilla conspicitur, nihil nisi verberibus euictum facientes, at

clan-

clanculum, quidquid possunt, efficientes & subtrahentes. Eam ob rem Deus quoque punit eos, ut in omnem calamitatem prolapsi ærumnosam vitam exigant. Ferè etiam videmus, ut ipsi parentes quoque nihil sciant, & omnium rerum ignari sint: ita fit, ut stultus stultum doceat, & quemadmodum parentes vixerunt, ad eum modum deinceps vivant & liberi.

Hoc, inquam, primum & maximum esse debebat, quod ad huius præcepti obseruantiam nos meritò provocaret, cuius gratia, etiam si parentibus destituere-mur, oprandū tantè nobis fuerat, ut nobis Deus truncos & saxa proponeret, quæ parentū vice coleremus, aut parentū appellatione dignaremur. Quantò magis, posteaquam viuos parentes nobis largitus est, lætitia nobis exultandum est, ut illis honorem habere, & obedientiæ obsequium ostendere queamus, non ignorantes, Deo optimo maximo, ac omnibus Angelis hoc summè placere, & diabolo ægrè esse. Ad hoc, maximū esse opus, quod ipsi facere possumus, post summum illum Dei cultum, in prioribus præceptis comprehensum, adeo ut elemosynis iuuare egentes, neque non omnia reliqua opera, quæ proximo præstatur, huic nullo modo conferenda sint. Quippe Deus huic parentum ordini primas tribuit, eundemque in terris planè in suam sedem colendum euexit & extulit. Hæc quidem Dei voluntas & beneplacitum, sât vehementibus & causis & stimulis nostram debebat impulisse negligentiam, ut cum quadam voluptate atque lubentia, quod officium nostrum postulat, faceremus.

Ad hæc, coram mundo quoque in hoc astringimur, ut acceptorum à parentibus beneficiorum memores, mutuam officij vicem rependamus, utque parentes ætate fessos vicissim alamus foueamusque. Sed hic rursus in mundo dominatur diabolus, ut liberi parentū obliuiscantur: quemadmodū omnes nos Dei obliuiscimur,

*Summum
opus secundæ
tabulæ
obedienciæ
& honor
erigaparentes.*

*Quid liberi
parentibus ex iure
naturæ debeant.*

nec quisquam memoria repetit, qua sedulitate Deo nos aliat, custodiat ac defendat, tum quanta bonorum copia corporis & animi nos cumulet & obruat. Præceptum verò, quando horulam paulò infeliciorem vix ostendentem se aduersitate sustinemus, protinus malorum impatientes, in iram prorumpimus ac murmuramus, deq; tot immensis bonis per omnem vitam à Deo acceptis, nullum vel tantillum in memoria nostra residet amplius, sed prorsus expuncta omnia oblivioni mandata sunt. Non secus quoq; cum parentibus agimus, nec vllus puer est, qui difficultatem, quam parentes in nutricando & fouendo eo multifariam perpessi sunt, agnoscat aut perpendat, nisi hoc à Spiritu sancto acceperit gratiæ.

Eiusmodi vitiosam mundi naturam & ingratitude- nem Deus probè compertam habet, quare præceptum nos subinde impellit & admonet, vt quisque animo secum repetat, quantum bonorum à parentibus acceperit, & inueniet, se ab iisdem & corpus & vitæ initium accepisse, atq; item multo sudore & cura enutritum & educatum esse, vbi aliàs vel sexcenties in proprijs sordibus sibi pereundum fuisset. Quocirca præclare & sapienter à veteribus dictum est: Deo, parentibus, & magistris, non potest satis gratiæ rependi. Quicumq; horum verborum rectè memor fuerit, non expectabit aliorum commonefactiones, vt erga parentes gratus appareat, sed sua sponte properabit eosdem & omnino honore cumulare, & in sinu (quod aiunt) gestare, vt eos, quorum opera Deus illi omnium bonorum copiam pleno cornu affuderit.

*Promissio
addita hu-
ic præcepto.*

Super hæc omnia, ad huius præcepti conseruationem, vel hæc causa potissimum nos prouocasse debebat, quòd Deus huic præcepto corporalium bonorum promissionem annectit, inquiens: Vt sis longæuius super terram, quam Dominus Deus tuus tibi dabit.

Hic

Hic ipse æstima, quanta seueritate hoc præceptum Deo cordi sit, non solum apertè indicanti illud sibi gratum esse, aut gaudio ac voluptati, verum nobis etiam ipsis casurum esse felicissimè, ac non nisi in optimam partem euenturum, vt vitam tranquillam atque suauem exigamus omnibus rebus in terris adfluentes. Hinc ipse quoq; Paulus ad Ephesios sexto, hoc ipsum citans pleno ore iactat, vbi inquit: Filij, obedite parentibus in Domino, hoc enim iustum est, Honora patrem tuam & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, vt bene tibi sit, & sis longæuus super terram. Nam tametsi & alijs præceptis sua inclusa sit promissio: nulli tamen adeò significanter & expressè, quam huic adiecta est.

Habes itaq; huius præcepti fructum & præmium, vt ille, qui hoc transgressus non fuerit, dies felices exigat, nulla pressus inopia: Contrà quoque pœnam, vt ille, qui parentibus dicto non erit audiens, hoc citius intereat, nec vnquam sua vita cum voluptate fruatur. Esse enim aut fieri longæuum, non tantum ad decrepitam vsque ætatem viuere Scriptura nominat, sed omnia habere affatim, quæ ad longæuam vitam traducendam pertinent, vt est prospera valetudo corporis, vxor & liberi, victus non tenuis aut sordidus, externa rerum pax, bona & æquabilis Reipublicæ administratio, & huiusmodi, sine quibus hæc vita neq; iucundè peragi, neq; diu consistere potest. Iam ergò si grauaris auscultare parentibus, & ab iisdem emendari recusas: esto dicto audiens carnifici. Quòd si neq; huic obedire sustines: obedito *θανάτω πανδαμάτοει, τῶν ἡγμένων παιδῶν διδασκάλῳ*. Hoc enim Deus, velis nolis exigit, vt aut, si ipsi auscultaueris, morem q; gesseris, tibi largiter & affatim omnibus bonis penset præstiti obsequij promittitudinem: aut si eius iracundiam tua

Fructum & præmium huius præcepti seruat.

*Vnde tot fa-
cinorosi ho-
mines.*

pertinacia exasperaueris, te & morti & carnifici erudiendum obijciat.

Vnde etiam agminatim pullulant & emergunt quotidie tot facinorosorum hominum examina, quæ partim laqueo, partim gladio, partim etiam rota & igni plectenda & extinguenda sunt, quam ex inobedientia erga parentes? Quandoquidem parentum obiurgationem, ex gratia & amore profectam, perferre nolunt, sed ut Dei iracundia in omne facinus prolapsi, deinceps pro palam excarnificari parentibus & dolori sint & de decori. Perrarò enim cõtingit, ut tam perditis & deplorati homines, rectam aut maturam mortem opperantur. Cæterum probi & obediètes benedictione accipiunt, ut in multa tranquillitate bellè & molliter cõsuecant, ac natos natorum (ut supra dictum est) videant, in tertiam & quartam generationem usque procreatos.

Exempla.

Hoc ipsum experimentis quoque discimus, ut, ubi honestæ & vetustæ sunt familiæ, diuitijs & liberorum numerosa sobole abundantes, procul dubio inde incrementum longa quadam propagatione acceperint, quod illorum aliquot sanctè educati fuerint, suisque maioribus reuerenter auscultauerint. Rursum de impijs in sacris literis memoriæ proditum legimus, Psal. 109. Nepotes eius eradicabuntur, in generatione altera deleatur nomen eorum. Sit ergo tibi semel atque adeò dictum sermò, quanti Deus faciat obedientiam, cum illi tantum tribuat, tantum ea delectetur, ut eius obedientiam amplissimis præmijs remuneret, & rursus transgressores acerbè & immisericorditer puniat. Hæc omnia eò à me dicuntur, ut ista pueris sedulo inculcentur. Nemo enim facillè credit, quàm necessarium sit illud præceptum, hætenus tamen in Papatu nõ magis admittatum, ac ne traditum quidè vnquã. Sunt quidè verba vulgaria & facilia, quæ nemo nõ antè sibi probè cognita esse existimat, & hæc ipsa causa est, cur tantopere

negligantur, adeo, vt ad alia nimium curiosè intenti simus, ignorantes interim neq; credentes, tam accendi & prouocari iram DEI huius præcepti contemptu & negligentia nostra, & vicissim obedientia eius præcepti tam præclara & grata opera illi præstari.

In huius præcepti explanatione, neq; illud tacitum aut silentio prætereundum est, quod ad multiplicem obedientiam superiorum attinet, nempe eorum, qui versantur in imperio, & Reipublicæ procuracionem sustinent. Siquidem è parentum potestate omnes alie propagantur & manant. Vbi enim parens aliquis filium rebellem & dyscolum solus educare nequit: magistrum adiutorem sibi adhibet, qui literis ac disciplinis liberalibus, pueri ferociam molliat ac mitiget. Quod si huius quoq; opera ad retundendam ferocientis ingenij barbariem, parum fuerit efficax aut valida: adiungit sibi vicini auxilium. Quod si diem suum obierit: commendat ac tradit filium educandum Magistratibus, aut tutoribus ad hoc constitutis.

Ad hæc, ad rei familiaris administrationem seruis quoque & ancillis opus est, ita, vt omnes, quotquot Domini appellatione censentur, vice parentum sint, ab ipsidemq; potestatem ac vim regnandi accipiant. Vnde quoque secundum Scripturam omnes dicuntur Patres, vt pote, qui in sua gubernatione officium patris obire, ergaq; subditos patris animum inducere debeant. Quemadmodum & olim apud Romanos, & alios plerolq; populos, heros herasq;, patres & matres familias nominabant. Ita quoq; suos magistratus & principes dixerunt Patres patriæ, nobis Christianis in dedecus & ignominiam, quod non eadem appellatione parentes & principes nostros dignamur, aut ad minimum eos pro talibus honoratos existimamus.

Iam quæcunq; liberi parentibus suis debent, eadem planè debent illis omnes, qui in œconomia versantur.

*Obedientia
erga magi-
stratum.*

*Obedientia
erga domi-
nos.*

*Obedientia
in œcono-
mia.*

Quapropter & serui, & ancillæ etiam atq; etiã opera dare debent, vt non solùm dominis ac dominabus suis libenter pareant, morem gerentes & obtemperantes verùm etiam veluti parentes suos honestent honoribus, non quidem coactè & inuito animo, sed promtè & cum gaudio. Et hoc propter priorem causam, quod Deus honorandos eos & colendos præcepit, hæcque obedientia præ omnibus alijs operibus in primis delectatur. Cuius rei gratia vel ipsi precium impendere planeque gestire gaudio debebant, si heros & heras consequantur, tamq; pacata & hilari conscientia fruantur, & sciant, quomodo verè aurea opera præstare queant; quæ hæcenus prorsus rubigine & lualore obscurata, & contempta ignorauimus, pro quibus faciendo nemo non impulsu diaboli, aut in monasticæ vitæ lernam sceleratissimam semet præcipitavit, aut ad diuos mercatum indulgentiarum decipulas abiit, magna iactura & temporis, & nummorum, & conscientie.

Opera economica.

Hæc ergo, quemadmodum dicta sunt, si misero vulgo iterum atq; iterum inculcarentur, qui fieri possit, vt famula non exiliret gaudio, Deo gratias ageret, eumq; celebraret, & mediocri labore, pro quo aliàs victum & mercedem accipit, eiusmodi thesaurum consequeretur, cuius illi, quos sanctissimos esse putamus, nunquam facti sunt participes? Nonne verò hæc insignis & præclara est iactantia, nosse & posse dicere, te, si quotidie diurni laboris pensum diligenter absolueris, opus fecisse sanctius ac melius, quàm omnium monachorum sanctitas ac vita est, quam durè & laboriosè exigunt. Ad hæc annexam habes promissionem, prosperè & feliciter id tibi casurum esse. Qua ratione vis esse beatior, aut sanctiorem vitam agere, quantum ad opera attinet? Nam apud Deum sola fides verè iustificat, ei que soli seruit, opera verò hominibus. Itaque fit, vt nihil non boni, protectionis & defensionis sal-

Domini

Domino tuo habeas: ad hæc pacatam conscientiam & fauentem Deum obtineas, qui multis seruitij tui rationem tibi pensaturus est. Quid multis moror? palam beatus es, dum modò probitatis & obedientiæ virtutem constanter retineas. Sin minus: primùm quidem non nisi iram à Deo lucrifacis & inimicitias, postea amissa cordis tranquillitate, omnes plagas incurris & infortunia. Quem ergo ista non mouebunt & probum facient, hunc tanquam deploratæ vitæ hominem carnifici commendamus & morti. Quare quilibet, qui moneri se patitur, cogitet, Deum hoc suo præcepto non ludos facere, aut iocos exercere, sciasq; illū ipsum hæc tecum loqui, & obedientiam requirere. Quòd si illi morem gesseris, placebis ei, eiusq; dilectus filius eris. Sin verò contemseris, age, & dedecus, ærumnas & dolores præmij loco tibi habeto.

Similiter quoque dicendum est de obedientia, quæ debetur magistratibus, quæ, vt diximus, & ipsa in parentum ordinem pertinet, & huc referenda est, omnium maximè longè lateq; patens. Neque enim hîc saltem vnius familiæ parens est; sed toties pater princeps existimandus est, quotquot ciues aut subditos suæ ditioni subiectos habuerit. Quippe Deus non secus per illos quàm parentes nos alit ac sustinet, illorum opera victum nobis præstans, penates, tutelam, pacem atque securitatem. Quamobrem cum nomen & titulum illum, vt summum decus & gloriam suam, meritò & dignissimè gestent: vicissim & nos debemus eos, vt digni sunt, omni honore ostenso, magnificere, vt thesaurum in terris omnium preciosissimum.

Iam qui hîc prompto ac lubenti animo obsequitur, neque grauatim ea, quæ ad exhibendum honorem attingunt, exequitur: is scit, se rem Deo gratam facere, præmijq; loco gaudium ac felicitatem se consecuturum. Quòd si grauatur facere, aut magistratus etiam

*Obediencia
in politia.*

*Opera po-
litica.*

Pena.

contemnit, aut concitato tumultu rebellat: rursum quoque ille sciat, nullius gratiae aut benedictionis diuinae unquam sese futurum compotem, sed ab his omnibus excidisse planissime. Et ubi sperat hac sua inobedientia aureum se lucraturum, alibi in decuplo grauiore iacturam faciet, aut in carnificis manus incidet, aut vel bello, vel peste, vel fame peribit, aut liberos suos diueros generes, omnique vitiorum genere coopertos videbit a familia, vicinis, hostibus, fisco, & tyrannis certatim compilabitur, damnum accipiet, & per iniuriam opprimetur: ut ita dignum ad nos redeat praemium, id quod per inobedientiam & quaerimus, & meremur.

Vnde tot calamitates

& miseria.

Proinde, si persuaderi saltem id nobis aliquando poteremur, ut crederemus, in tantum haec opera placere Deo; tamquam amplum praemium propositum sibi habere: equidem in exuberantissima omnium rerum copia felicissimam vitam degeremus, omnia, quaecumque humanus animus concupiscit, possidentes. Quia vero tam leuiter, & ne unius quidem assis Dei verbum & preceptum aestimare solemus, quasi Cares quispiam aut Thersis homuncio illud dixisset sanxissetque; videris quoque num tu is vir sis, qui aequo Marte cum illo posse in aeternam descendere. Quam vero difficile factu hoc illi erit, ut te persolvens, tuam contundat ferociam. Quare multo quidem mihi videretur consultius & praetibilibius, magisque in rem tuam foret, ut potius in Dei uore, pace ac gratia, neque non felici rerum successu fruueres, quam eodem tibi hostiliter aduersante, & inimico existente. Undenam putas uniuersum iam orbem refertum esse perfidia, malitia, sceleribus, rapina, eade, periurijs, latrocinio, omnique genere calamitatum atque dedecoris, quam quod nemo alieni imperij iugum ferre sustinet? quod quisque liber, quisque sui iuris, & *αὐτόνομος* esse conatur, neminemque reuerentiam metuere, sed quodcumque animo suo visum aut

tum est, facere vult. Inde fit, vt Deus latronem latrone puniat, vt vbi domino tuo fraudulenter imposueris, aut eundem superbè spreueris, alius veniat, qui eadem mensura tibi remetiat: imò & in proprijs laboribus ab vxore, liberis & familia, decuplo plus perferre cogaris.

Sentimus equidem haud obscure nostrum infortunium, murmurantes & conquerentes de perfidia, vi, iniuria: sed interim clausis oculis egregiè dissimulamus, nos ipsos intus & in cute nebulous esse perditissimos, qui pœnam hanc amplissimè meriti sumus, nec tamen vel tantillum vita in melius commutata, resipiscere animimum inducamus. Nullum locum gratiæ & felicitati apud nos reliquum facimus: iure ergo optimo non nisi infortunium & acerbiter, omni sublata misericordia, persentilimus. Et profectò reor, adhuc in humanois esse alicubi pios ac probos homines, cum tantum boni adhuc Deus nobis tribuere soleat, nam nostri gratia ne teruntium quidem in ædibus, aut stipulam in aruis retinere debebamus. Hæc omnia eam ob rem mihi percensenda fuere verbosius, si semel quispiam ista, vel tandè emollitus corde conciperet, vt a miseranda ista cæcitate & calamitate, in qua tam profundè immergi iacimus, liberaremur, Dei verbum ac voluntatem cognoscentes, ac deniq; ferò arripientes. Ex hoc enim disceremus, quo pacto, gaudio, prosperitate & salute, hic & in futuro seculo frui possemus.

Ita triplices in hoc præcepto Patres nobis præstitutos esse videmus. Primum quidem sanguinis, Deinde præsidentes in ædibus, Vltimò, quibus partes gubernandæ Reipub. commendatæ sunt. Præter hos supersunt adhuc patres spirituales, non illi quidem, qui hæcenus in Papatu hoc nominis sibi falso arrogarunt, neque tamen vllum patris officium suat executi.

*Triplices
patres.*

III

Illi enim soli spirituales patres dici merentur, qui verbo Dei nos pascunt, regunt ac docent, & fideliter præ sunt gregi. Quo nomine S. Paulus se patrem iactans scribens Corinthijs, 1. Corinth. 4. In Christo Iesu per Euangelium vos genui. Cum ergo patres eos esse constet: & his honor præ omnibus alijs deferendus est. Verum enim verò hic omnium minimè cernitur. Ad hunc enim modum à mundo honorandi & honestandi sunt, ut passim eiectione oppidis agantur in exilium, & in frusto quidem panis pascantur citra inuidiam, & in summa, huius mundi purgamenta, ut Paulus eodem capite loquitur, & peripsemata omnium esse cogantur.

Qui honor ministris Verbi habendus.

Veruntamen valde necessarium est, ut hæc quoque summa diligentia vulgo inculcentur, eos, qui Christiani esse contendunt, coram Deo debere pro officio, ut duplici honore illos afficiant, qui eorum animarum curam gerunt, ut eosdem vicissim alant ac foueant: ad quod iterum Deus abundè suppeditabit, ut nulla premaris inopia. Sed hic rursus nemo non pertinacissimè tenax est, metuens, ne forte venter fame effractus contabescat. Nec vnum iam valemus doctum, probum atque fidelem concionatorem alere, ubi ante decem cucullatos porcos, aut aleatores sacrificos tantum abdomini seruietes, opiparè saginauimus. Qua ratione etiam promeremur, ut suo verbo & benedictione Deus nos iterum tantæ ingratitude gratia priuet atque defraudet, sinatque iterum mendaciorum doctores exoriri, qui suis imposturis rectè ad Orcum no ductitent, neque non sudorem & sanguinem nostrum deuorent.

Pramia honoranti-um ministris Verbi

Cæterum, qui Dei voluntatem & præceptum reuerentur, eam promissionem acceperunt, fore, ut illis a fatum pensetur, quicquid in aliendis cum corporalibus tum spiritualibus patribus insumerint, & ad amplius

candor

candum ipsorum honorem præstiterint: non quòd per
 vnus tantum anni spacium abundè habituri sint vi-
 ctum, vestitum, & aliquantulum pecuniæ possessuri:
 sed quòd longæui futuri sint, comœatu instructi splē-
 dido, pacis tranquillitate fruituri, breuiter, perpetuò
 diuites ac beati. Quare etiam atq; etiam cura, vt, quod
 officium tuum exigit, promptè facias, omnemq; curam
 in Deum reijeas, quomodo te aliturus sit, aut omni
 copia instructurus. Quod si promisit, nec vnquam cui-
 quam mendax aut deceptor inuentus est: nec tibi
 mentietur.

Hæc, inquam, nos prouocare debebant, ac talem a-
 nimum facere, qui se omnium amantissimè effunderet
 erga eos, quibus honorem debemus, ita, vt supinis ma-
 nibus gaudentes Deo gratias ageremus, qui eiusmodi
 promissiones nobis tribuit, quarum gratia, ad extre-
 mos Indos impigerrimè cursitare debebamus. Nam
 tametsi totus mundus omnes suas vires conferret: ne
 horulam quidem ad summam vitæ nostræ posset adij-
 cere, aut vnicum saltè granum è terra producere.
 Deus hæc omnia & vult & potest tibi superabundan-
 ter & plena (quod aiunt) manu præstare, ex animi tui
 voto atq; sententia. Iam qui talia negligit, aut ventis &
 auræ discerpenda permittit: ille indignior est, quàm vt
 vllum Dei verbum audiat.

Hæc velut auctarij loco ijs, qui huic præcepto sub-
 iecti sunt, diximus. Ad hæc parentes quoque docendi
 essent, quænam illorum sint partes & officia, quomo-
 do se gerere debeant erga eos, quos gubernandos &
 tuendos susceperunt. Quæ res etsi dilucidè in Deca-
 logo expressa non est: multis tamen alijs in locis Scri-
 pturæ abundè præcepta inuenitur ac tradita. Deus
 quoq; hoc ipso præcepto hæc vult subintelligi, vbi pa-
 rentum mentionem facit. Neq; enim eius voluntas est,

vt aut

*De officio
 parentum
 & superio-
 rum erga
 liberos, &
 inferiores.*

vt aut perditæ nebulones, aut enormes tyranni huius officij procuracionem obeant: neq; in hoc illis ipse honorem tribuit, hoc est, potentiam & ius regendi, se precibus tanquam numen aliquod adorari patitur: sed cogitent potius, quod & ipsi Deo obedientiam debeant, vt officium suæ fidei delegatum ipsis curæ sit ac sollicitudini, vtq; liberos, familiam & subditos suos, non tantum nutriant, & corporalibus alimentis prouideant, sed omnia maximè ad laudem & gloriam Dei propagandam educant. Quamobrem nequaquam fac cogites, hæc in tuo arbitratu aut voluntate sita esse, vt statuas aut facias in his, quæ tibi visa fuerint, sed quod Deus hæc tibi grauitè atq; adeo serio faciendæ præceperit, cui etiam aliquando exigenti harum rerum rationem redditurus es.

De negligentia parentum & superiorum in suo officio.

Sed quàm hic rursus miserandam plagam videmus, quod huius officij nemo respectum aut curam habere dignatur, perinde agentes, ac si Deus liberos tantum in hoc nobis dedisset, vt animi fallendi gratia nobis voluptati essent, aut delectamento: præterea familiarum tantum in hoc, vt ea tanquam boue aut asino operam faciendo utamur, aut cum subditis pro animi nobilitudine agamus, non secus eos habentes neglectos, quasi si ad nos non pertinerent, aut nostra nihil interesse quid discant, aut quibus pietatis studijs suam vitam traducant. Nec quisquam eò intendit animum, vt cogitet hoc diuinæ maiestatis esse præceptum, hoc ipsi teuerè examinaturæ, & grauitè ulturæ: aut summa necessitatem hoc exigere, vt iuuentutis rectè educandæ atq; instituendæ præcipua habeatur cura & sollicitudo. Quod si enim cum ad spiritualem, tum mundanam rerum administrationem, homines idoneos, probos & appositos habere desideramus: profectò non erit vlli parcendum labori, aut operæ, aut impensæ, sed diligenter docendo atq; instituendo liberos, vt & D.

teuere, & hominibus, vtilis esse queant. Neq; tan-
 dem nobis cogitandum est, quo pacto illis ipsis ma-
 gnam saltem nummorum vim cumulemus ac repona-
 mus. Hos enim Deus citra nostram operam alere ac
 ditare nouit, id quod etiam quotidie factitat. Ideo ve-
 ro liberos nobis largitus est, & commendauit, vt eos-
 dem iuxta voluntatem eius educemus regamusq; , a-
 lioqui nihil opus erat parentibus. Quapropter quisq;
 indubitate ita habeat, se debere pro officio, eoq; astrin-
 gi, qui modò nolit infensum & inclementem Deum
 tuo malo experiri, vt ante omnia ad Dei timorem &
 ignitionem suos liberos educet. Atq; vbi aliqua relu-
 cebit spes egregij ingenij, aut non malæ indolis, eos-
 dem quoque bonis literis ac disciplinis imbuendos &
 formandos tradant, vt eorum opera ad politiam, & ad
 quamcunq; rem opus fuerit, vti queant homines.

His peractis diligenter & strenuè, Deus nobis haud
 dubiè suam benedictionem & gratiam largiter imper-
 taret, vt eiusmodi educarentur homines, a quibus cum
 ipsa patria, tum populares præcipuum emolumentum
 caperent. Et huius quoq; disciplinæ sedulitate & stu-
 dio, breui emergerent bene modesti & rectè educati
 ciues, tum pudicæ beneq; moratæ matronæ, rei fami-
 liaris diligentes & studiosæ, qui deinceps indefinenter
 probos liberos & familiam laudabilem procrearent.
 Nam ipse tecum animo repete, quàm nefarium admit-
 tas facinus, quàmq; atrox damnum des, si hac in re ne-
 gligenter agas, aut per te ster, quò minus liberi tui vti-
 liter ac salubriter educentur. Ad hæc omnibus pecca-
 tis & ira temer grauas & oneras, ita, vt liberorum tuo-
 rum eigò æternam damnationem promerearis, tametsi
 aliàs sanctam atq; inculpam vitam traduxeris. Eam
 obrem Deus quoq; cum ista tam omisso animo negli-
 guntur, mundum inuisitatis & non dicendis pœnis afficit,
 vt nullius disciplinæ & pacatæ gubernationis vestigiū

apud

*Commoda
 recta edu-
 cationis.*

apud nos cernatur ampliùs, quod non raro dolente
conquerimur, interim non videntes tantarum trage-
diarum culpam nostram esse. Quemadmodum enim
regere consueuimus: ita rebelles ac degeneres subdi-
tos & liberos experimur. Et hæc monendi gratia
præfens sufficiant, hæc enim tractare prolixius alio
tempus postulat.

PRÆCEPTVM V.

Non occides.

*Continua-
10.*

*Hoc præce-
ptum non
pertinere
ad magi-
stratum.*

HActenus & spiritualem, & mundanum magistra-
tum, hoc est, càm Dei, tum parentum ius & obe-
dientiam, executi sumus. Hoc verò in loco
edibus nostris ad vicinos egredimur, ad discendum
quo pacto nobis inter nos cuiq; erga proximum, vita
nstituenda atque exigenda sit. Quare hoc præceptum
Deus & magistratus non sunt comprehensi, neq; illi
& ius & facultas perimendi facinorosos, quam obe-
dient, sublata est. Siquidem Deus ius suum plebs
cruinosos, magistratui parentum loco committendum
ac credit, qui antiquitus ipsi (vt in Mose legitur) suo-
ipforum liberos in ius rapere, ac iudicio condemnari
cogebantur. Quapropter quidquid hic interdictum
priuatis personis peculiariter interdictum est, & non
magistratui.

Iam hoc præceptum est intellectu valde facile, &
crebrò declaratum, quando quotannis in Euangelio
Matth. 5. auditur, vbi illud Christus ipse interpreta-
tur, ac summatim complectitur, scilicet, neque manu
neque cordis cogitationibus, neque ore, neque signis
neque consilio & auxilio esse occidendum. Quare
in omnibus hæc irasci interdictum est, exceptis his, vt di-
mus, qui Dei locum in terris obtinent, hoc est, pare-
ntibus & magistratui. Dei enim & illorum, qui in di-
num ordinem cooptati sunt, interest irasci, indignu